

LUKNIŠOVO REGIONÁLNE ČLENENIE SLOVENSKA A STABILITA ÚZEMNOSPRAVNEHO ČLENENIA SLOVENSKA V 20. STOROČÍ

Daniel Gurňák, Viliam Lauko

Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava

Abstract: The paper talks about the stability of territorial-administrative structure of Slovakia in 20th century and its regional dimensions. The first goal of the paper was on the basis of analysis of the individual administrative structures of Slovakia to set apart relatively stable territories and on the contrary to identify the unstable territories. The second goal of the study was comparison of the stability the territorial-administrative division of Slovakia in 1919-2005 with the Lukniš regional division of Slovakia (1985).

Key words: regional geography, political geography, administrative division

1. ÚVOD

Problematika územného členenia Slovenska bola a v podstate stále je veľmi pertraktovanou témou. Dodnes nie je táto problematika celkom uzavretá a sporadicky sa ešte otvára pri rôznych príležitostiach. Pohnuté osudy Slovenska od jeho vyčlenenia z rámca uhorského štátu v 20. storočí sa markantným spôsobom prejavili okrem iného práve v jeho administratívnom členení na rôznej hierarchickej úrovni, od okresov, až po kraje, župy či vyššie územné celky (VÚC). Na Slovensku sa v 20. storočí vystriedalo 6 hlavných modelov územného usporiadania na vyššej nadokresnej úrovni (Žudel 1980a, b, c, d). Už zo samotnej povahy administratívneho členenia vyplýva, že pri jeho tvorbe boli spravidla prvoradá politické záujmy, ktoré však museli do určitej, ale vždy rôznej, miery odrážať i realitu geografického prostredia, t. j. prirodzené bariéry, spádové oblasti centier a pod. Otázkou však zostáva, do akej miery bola práve realita geografického prostredia rešpektovaná. V tomto ohľade nás pri našom výskume inšpirovali najmä zistenia profesora Lukniša, ktorý sa vo svojom príspevku *Regionálne členenie Slovenskej socialistickej republiky z hľadiska jej racionálneho rozvoja* (Lukniš 1985) venuje práve problematike geografického členenia Slovenska. Rozhodli sme sa preto analyzovať vývoj územnosprávneho členenia Slovenska a následne porovnať Luknišovo regio-

nálne členenie Slovenska z hľadiska jeho racionálneho rozvoja so stabilitou územnosprávneho členenia Slovenska v 20. storočí.

2. LUKNIŠOVO REGIONÁLNE ČLENENIE SLOVENSKA Z HĽADISKA JEHO RACIONÁLNEHO ROZVOJA

Lukniš vo svojom členení Slovenska, ktoré uverejnil v roku 1985 v Geografickom časopise vychádzal predovšetkým z určenia jeho jadrových priestorov. Tie majú mať „...primárne, prírodou dané predpoklady pre väčšiu koncentráciu rozhodujúcich ekonomických aktivít obyvateľstva a pre rozvoj mestských centier nad 100 000 obyvateľov.“ Jadrové priestory regiónov podľa neho predstavujú „...ľudnaté a dopravne ľahko priepustné široké zníženiны“. kým hranice regiónov viedol po horských bariérach, ktoré „...predstavujú priestory s nízkym primárnym a sekundárnym potenciálom pre využitie.“

Na území Slovenska vyčlenil dva rozsiahle samostatné priestory (viď. mapa 1), ktoré z hľadiska svojich fyzicko-geografických podmienok v Panónskej panve majú centralizačnú funkciu. Sú to Západoslovenský centralizačný región (ZCR) a Východoslovenský centralizačný región (VCR). V nich vznikli naše dve najväčšie mestá: Bratislava a Košice. Dva centralizačné regióny sú od seba oddelené Karpatmi. V nich „stredoslovenská bariéra“ západo-východného smeru rozdeľuje územie slovenských Karpát na dve od seba izolované časti. V nich ekonomicky, sídelne a komunikačne najcennejšími územia sú vnútrohorské kotliny a brázdy. Tie predstavujú ďalšie dva jadrové priestory: Severoslovenský koridorový región a Juhoslovenský koridorový región. Obidva majú tiež svoje jadrové priestory a zázemia.

Hranice, ktoré jednotlivé regióny oddeľujú majú tri úrovne. Najvýznamnejšia je „...hlavná, riečnymi dolinami neprerušená, horská os. Funguje ako najvýznamnejšia komunikačná bariéra – predel medzi severným a južným Slovenskom. Je to 1 000 – 2 000 m n. m. vysoký ústredný horský chrbát.“ Hranice druhého rádu sú tie, ktoré okrem zmienenej bariéry oddeľujú vyčlenené regióny a hranice tretieho rádu oddeľujú jadrové priestory regiónov od ich zázemia.

Podobne ako hranice rozdelil Lukniš aj najväčšie mestá do troch hierarchických skupín. V prvej skupine je iba Bratislava, v druhej skupine sú Košice a do tretej skupiny zaradil mestá: Trnava, Nitra, Žilina, Martin, Banská Bystrica a Prešov.

3. STRUČNÝ PREHĽAD VÝVOJA ADMINISTRATÍVNEHO ČLENENIA SLOVENSKA V ROKOCH 1919 – 2005

Slovensko malo v 20. storočí veľmi komplikovaný vývoj administratívneho členenia. Do roku 1918 tvorilo priamu nedeliteľnú časť Uhorska, kde platilo už od stredoveku tradičné župné zriadenie, na územie Slovenska zasahovalo v roku 1914 20 žúp. Po začlenení územia Slovenska do Československa v rokoch 1918 – 1919 zostali zachované župy v pôvodnom rozsahu, len malé časti prevažne maďarských žúp okrajovo zasahujúcich na slovenské územie cez novú štátnu hranicu stanovenú Trianonskou mierovou zmlouvou, boli pričlenené k susedným župám a počet žúp sa tak zredukoval na

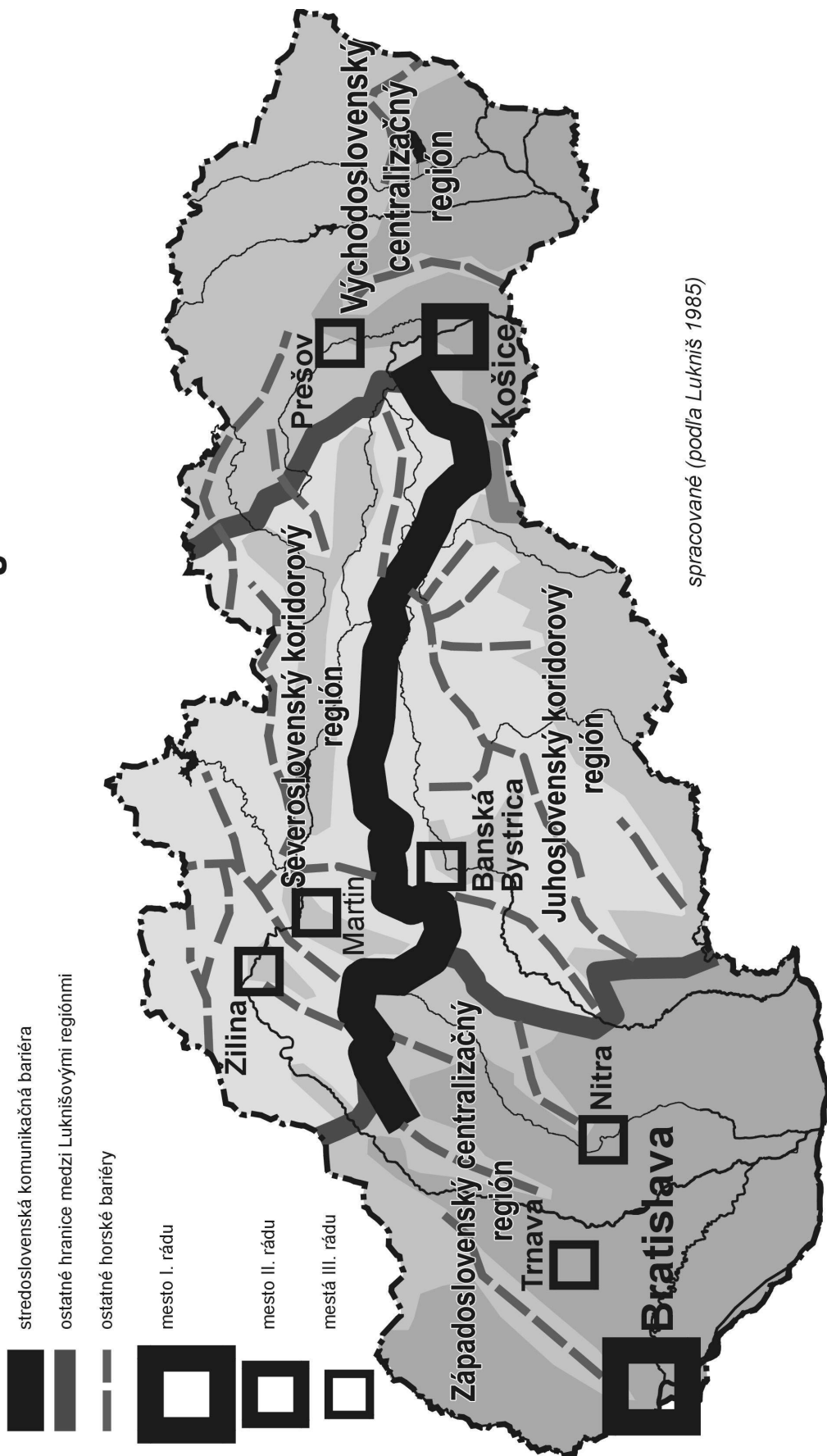
16 (Belačík et al. 1965). Toto členenie však bolo chápané ako dočasné provizórium a už v roku 1923 bolo nahradené novým župným zriadením, ktoré sa v rámci Československa zaviedlo iba na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Územie Slovenska bolo rozdelené na 6 tzv. veľžúp, ktorých hranice boli stanovené umelo tak, aby sa splnili niektoré politické zámery, akým bolo napr. rozdelenie južných oblastí Slovenska medzi viaceré župy a pod. (Žudel 1980b) Ani toto zriadenie nevydržalo dlho a už v roku 1928 bolo nahradené krajinským zriadením platným pre celé Československo. Slovensko tvorilo jednu krajinu. Zásadnou zmenou pre územné usporiadanie Slovenska sa stali roky 1938 – 1939, kedy došlo jednak k postupnému vyčleneniu Slovenska ako samostatného štátu, avšak za cenu straty rozsiahlych južných území v dôsledku 1. viedenskej arbitráže a neskôr východného pohraničia v dôsledku tzv. Malej vojny. Nové administratívne členenie už samostatného Slovenska vstúpilo do platnosti od roku 1940. Územie štátu bolo rozdelené na 6 žúp, ktoré v hrubých rysoch napodobňovali veľžupy z rokov 1923 – 1928, ale v detailoch sa ich hranice líšili. Po 2. svetovej vojne bolo na krátko do roku 1949 obnovené krajinské zriadenie Československá a na Slovensku tak vyššie územné celky prestali existovať. Od roku 1949 bolo v rámci Československa vytvorené krajské zriadenie, ktoré s obmenami platilo až do roku 1990. V rokoch 1949 – 1960 bolo Slovensko rozdelené na 6 krajov, ktorých hranice boli vo viacerých prípadoch opäť novo vytýčené bez ohľadu na staršie členenia. To isté platilo i o novom krajskom zriadení platnom od roku 1960. Slovensko bolo rozdelené len na tri kraje. Od konca 60. rokov k nim pribudla ako samostatný celok i Bratislava. Toto krajské členenie sa udržalo až do roku 1990, kedy bolo dočasne zrušené. Nahradené bolo až v roku 1996 novým krajským usporiadaním, platným dodnes, podľa ktorého sa Slovensko rozdelilo na 8 krajov, ktorých hranice boli opäť vo veľkej miere nanovo vytýčené (Korec et al. 1997).

4. STABILITA ÚZEMNOSPRAVNEHO ČLENENIA SLOVENSKA V 20. STOROČÍ

Základom našej metodiky bolo sledovanie priebehu hraníc a území jednotlivých územných celkov (v našom prípade žúp, prípadne krajov) vo vymedzenom časovom období, v našom prípade v rokoch 1919 – 2005 (vrátane), t. j. v období existencie Slovenska ako samostatnej územnej entity (Gurňák 2000, Gurňák 2002, Gurňák a Lauko 2006). V rámci tohto obdobia sa vyskytlo 6 základných modelov jeho administratívneho členenia na vyššie administratívne celky (ďalej VAC). Medzi týmito modelmi administratívneho členenia Slovenska na VAC existovali tri obdobia, kedy tento vyšší stupeň územnej správy neexistoval. Išlo o obdobia rokov 1929 – 1938/39, 1945 – 1948 a 1991 – 1995. Z celkového sledovaného obdobia 87 rokov tak sledovaný jav existencie VAC existoval len 68 rokov.

Zmapované administratívne členenia sme vyhodnocovali pomocou metódy superpozície. Týmto spôsobom sme zmapovali jednak stabilitu a aktuálnosť administratívnych hraníc, jednak prevládajúcu územnú príslušnosť jednotlivých regiónov ku konkrétnym VAC. Za určujúci prvok pri identifikácii VAC sme považovali ich sídla a nie oficiálne názvy. Stabilitu hraníc sme vyjadrovali dĺžkou existencie daného hraničného úseku v rokoch, aktuálnosť hranice dobou, pred ktorou naposledy daný hraničný úsek naposledy existoval. Prevládajúcu územnú príslušnosť jednotlivých regiónov ku konkrétnym VAC sme vyjadrovali relatívnym podielom na celkovej dobe existovania VAC

Luknišove regionálne členenie Slovenska

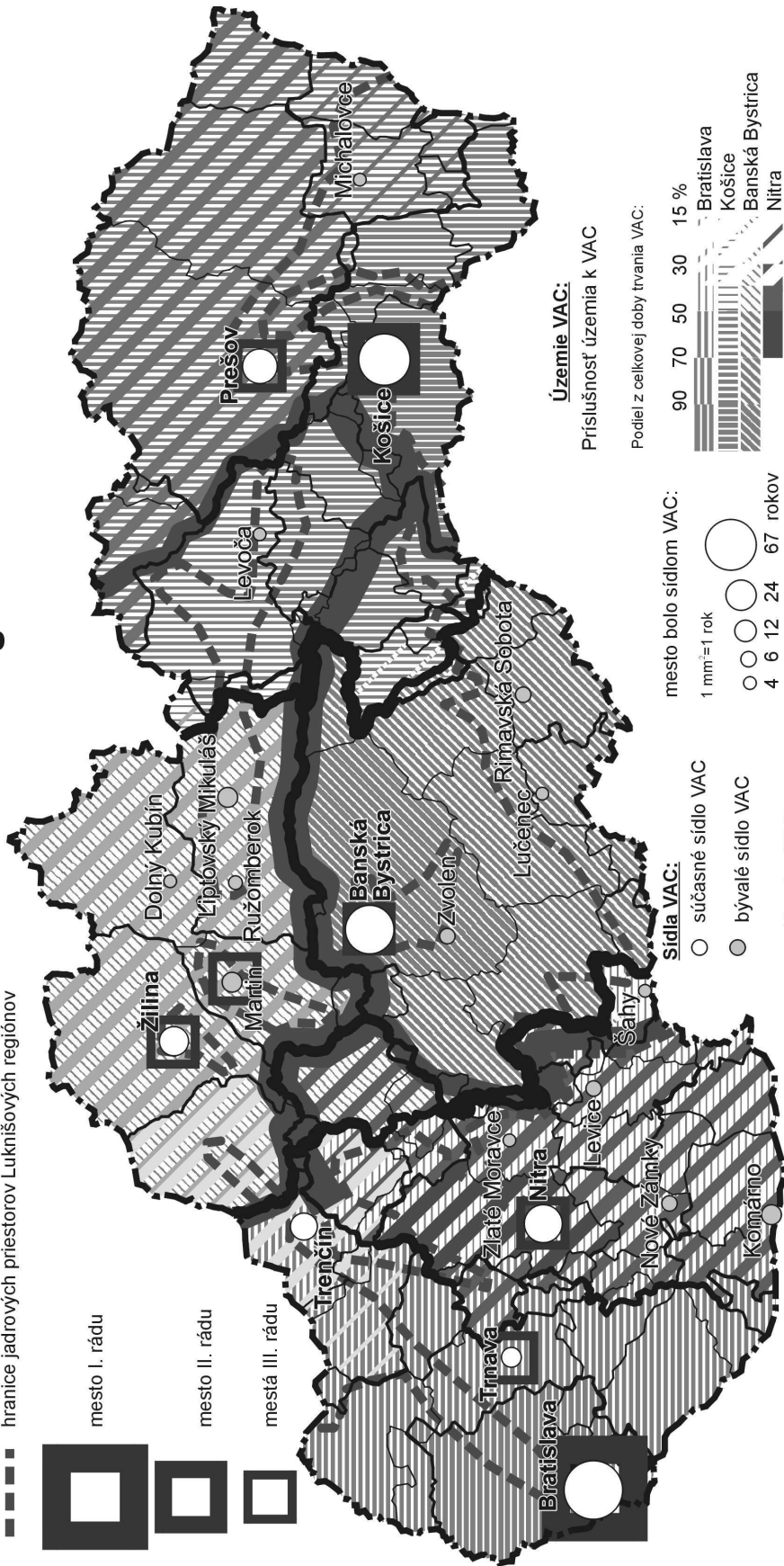
Mapa č. 1

Porovnanie stability územno-správneho členenia Slovenska v 20. st. a Luknišovho regionálneho členenia

Luknišovovo členenie Slovenska:

- stredoslovenská komunikačná bariéra
- ostatné hranice medzi Luknišovými regiónmi
- hranice jadrových priestorov Luknišových regiónov

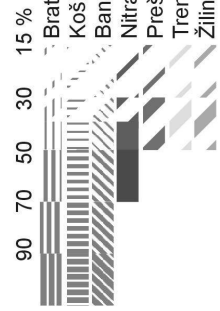
- mesto I. rádu
- mesto II. rádu
- mestá III. rádu

Územie VAC:

Príslušnosť územia k VAC

Podiel z celkovej doby trvania VAC:

mesto bolo sídlom VAC:

Sídla VAC:

- súčasné sídlo VAC
- bývalé sídlo VAC

Hranice VAC:

hranica VAC existovala:

- 4
- 6
- 12
- 24
- 67 rokov

VAC - vyšší administratívny celok

na Slovensku. Pre doplnenie celkového obrazu sme vyhodnotili i centrá VAC, kde sme sledovali dobu existencie vo funkcii sídiel VAC v rokoch. Keďže všetky uvedené parametre utvárajú komplexnejší pohľad na problematiku stability administratívneho členenia, získané výsledky sme zhrnuli do mapy 2.

Vychádzajúc z predchádzajúcej analýzy, prezentovanej na uvedenej mape, je na prvý pohľad zrejmé, že územno-správne členenie Slovenska po jeho emancipácii a vymedzení v rámci Československa bolo v 20. storočí značne nestabilné. Napriek tomu možno zaregistrovať určité špecifiká. Predovšetkým možno identifikovať 3 územia s najväčšou stabilitou, ktoré vykazujú príslušnosť k jednému VAC väčšiu ako 90 % (mapa 2). Sú to územia v zázemí Bratislavy, Košíc a Banskej Bystrice. Tieto 3 stabilné územia možno považovať v určitom zmysle za jadrové územia administratívnych celkov. Okolo zmienенých jadrových území sa vo všetkých troch prípadoch vyskytujú ešte územia s pomerne veľkou stabilitou – viac ako 70 %. Aj mestské centrá týchto území vykazujú najväčšiu stabilitu na Slovensku, sídlami VAC boli v sledovanom období až 67 rokov. Použitou metódou sme identifikovali tiež niekoľko veľmi stabilných hraničných línií, medzi nimi predovšetkým – stredoslovenskú – totožnú s Luknišovou hlavnou horskou osou, a ďalej – západoslovenskú – ktorá tvorí východnú hranicu západného Slovenska, zaujímavé pritom je, že táto veľmi stabilná hranica nesleduje horské chrbty a rozvodnice, teda prírodné bariéry, ale vedie quasi po rozhraní Podunajskej nížiny a Karpát.

5. POROVNANIE LUKNIŠOVHO REGIONÁLNEHO ČLENENIA SLOVENSKA A STABILITY ÚZEMNOSPRAVNÉHO ČLENENIA SLOVENSKA V 20. STOROČÍ

Po analýze stability územnosprávneho členenia Slovenska v 20. storočí sme teda eliminovali do určitej miery premenlivosť toho členenia. Našou ďalšou vytýčenou úlohou bolo, ako sme avizovali v úvode, porovnať toto členenie s geografickým členením Slovenska. Za príklad takéhoto geografického, hoci empiricky vytvoreného, ale odborne hlboko fundovaného členenia sme jednoznačne vybrali Luknišovo regionálne členenie Slovenska z hľadiska jeho racionálneho rozvoja. Naša záverečná analýza tak spočívala v komparácii uvedených dvoch členení.

Aké sú teda naše zistenia? Do akej miery sa prejavilo geografické členenie Slovenska v jeho reálnom administratívnom členení? Na úvod treba podotknúť, že v najzákladnejších črtách sú si obe členenia Slovenska – na základe stability jeho územno-správneho členenia v 20. storočí, i na základe Luknišovho regionálneho členenia, do významnej miery podobné. Časť hlavnej kostry Luknišovho regionálneho členenia v podobe západoslovenského centralizačného regiónu a juhoslovenského koridorového regiónu majú takmer presný odraz i v prevládajúcom administratívnom členení Slovenska (najmä ich hranice sa zhodujú najviac s hranicami Luknišových regiónov). Západoslovenský centralizačný región bol vzhľadom na svoju rozľahlosť väčšinou delený na menšie vyššie administratívne celky. Uplatňoval sa najmä model del'by na západ (Bratislava) a východ (Nitra), pričom hraničnú líniu tvoril približne dolný tok Váhu, nie však po celej svojej dĺžke. Na rozdiel od Lukniša, tvorcovia administratívneho členenia región Hornej Nitry poväčšine oddeľovali od západného Slovenska, resp. od zvyšku Ponitria (ako napr. aj v súčasnosti). Juhoslovenský koridorový región sa zhoduje z väčšinovým

vyšším administratívnym celkom v tejto oblasti (Banská Bystrica), tradične však od tohto Luknišovho celku bola oddelená administratívne oblasť východného Gemera (Rožnavy) na východe a menšia oblasť Šiah na západe. Luknišov východoslovenský centralizačný región čiastočne zodpovedá prevládajúcemu košickému vyššiemu administratívnemu celku (kraju), z ktorého sa len čiastočne vyčleňuje prešovský celok (kraj). Stabilný košický vyšší administratívny celok však výrazne presahuje Luknišove hranice východoslovenského centralizačného regiónu a zasahuje na územie juhoslovenského (Gemer) a severoslovenského (Spiš) koridorového regiónu.

Z Luknišovho regionálneho členenia Slovenska má najslabší odraz v prevládajúcom administratívnom členení Slovenska severoslovenský koridorový región, pretože jemu zodpovedajúci žilinský vyšší administratívny celok (kraj) zaberá len asi polovicu jeho územia. Vôbec s Luknišovým regionálnym členením Slovenska nekorešponduje na základe stability územnosprávneho členenia vytýčený prevládajúci trenčiansky vyšší administratívny celok, ba dokonca až neguje Luknišovo členenie. Trenčiansky celok totiž leží na rozhraní Luknišových regiónov a pretína ho výrazne nielen stredoslovenská komunikačná bariéra ale i výrazné a stabilné hraničné línie v rámci vývoja administratívneho členenia Slovenska. I z hľadiska hierarchickej úrovne mestských centier regiónov nie je situácia iná. Lukniš nezaradil Trenčín dokonca ani ako mesto 3. rádu, ktorý dosiahli všetky ostatné centrá prevládajúcich vyšších administratívnych celkov a dokonca i niektoré ďalšie mestá (napr. Martin).

Ak máme zhrnúť hlavné odlišnosti Luknišovho regionálneho členenia Slovenska s jeho prevládajúcimi celkami, môžeme si vypomôcť i analýzou súčasného administratívneho členenia Slovenska. Môžeme si to dovoliť z dvoch dôvodov – jednak z hľadiska potreby a praktičnosti analýzy aktuálneho stavu administratívneho členenia, a po druhé z hľadiska kontinuity administratívneho členenia Slovenska v druhej polovici 20. storočia, kedy bolo zavedené krajské usporiadanie, resp. sa vystriedali tri jeho varianty (6, 3 a 8 krajov). V tomto období došlo síce k značným, ale predsa len do určitej miery čiastkovým zmenám (zlučovanie a rozdeľovanie krajov, čiastkové posuny hraníc). Ak teda porovnáme súčasné administratívne členenie Slovenska na úrovni vyšších územných celkov a Luknišovo regionálne členenie Slovenska, musíme konštatovať, že najviac geografickému členeniu odporuje v nasledovných situáciách. Ako sme už vyššie naznačili, je to predovšetkým existencia trenčianskeho vyššieho administratívneho celku, ktorá nemá vôbec svoj odraz v Luknišovom členení Slovenska. Leží totiž na rozhraní západoslovenského centralizačného, severoslovenského a juhoslovenského koridorového regiónu. Odvolávanie sa na minulosť Trenčína, ako jedného z najstarších župných sídiel na území Slovenska neobstojí, pretože pôvodná Trenčianska župa zaberala jeden z viacerých jadrových priestorov severoslovenského centralizačného regiónu a z hľadiska regionálneho členenia by teda stála o hierarchický stupeň nižšie ako ostatné regióny. Luknišovuregionálnemu členeniu však odporuje, avšak v inom zmysle, i existencia ďalších súčasných vyšších územných celkov. Je to administratívne rozdelenie centralizačných regiónov – západného na tri až štyri (Bratislava, Trnava, Nitra a čiastočne Trenčín) a východného na dva (Košice, Prešov) vyššie územné celky. Administratívne rozdelenie týchto prirodzených centralizačných regiónov si vyžiadala snaha o proporčnosť administratívneho členenia z hľadiska počtu obyvateľov, ale i snaha o jeho zefektívnenie správy daného územia. Otázkou je, do akej miery je toto delenie účelné a efektívne. Základné rozdelenie západného Slovenska približne pozdĺž dolného toku Váhu má čiastočne historické tradície a relatívnu oporu v prírodných hraniciach. Pritom ďalšie členenie západu západného Slovenska – t. j. širokého zázemia Bratislavy, má charakter vyslovene administratívno-politický, kde sa neustále rieši problém vzťahu metropoly a jej bližšieho i vzdialenejšieho zázemia, dnes v trojkombinácii Bratislava

ako mesto – Bratislavský VÚC – Trnavský VÚC. V zásade však možno povedať, že spôsob administratívneho členenia západného Slovenska v zásade neodporuje Luknišovmu členeniu. Odlišným problémom je však súčasné administratívne rozdelenie východného Slovenska, resp. východoslovenského centralizačného regiónu. Ako sme už uviedli, nielen že boli tamojšie dva kraje (celky) rozšírené na úkor susedných koridorových regiónov, ale dokonca jeden čiastkových jadrových regiónov severoslovenského koridorového regiónu – dolný Spiš, bol pozdĺžne rozdelený medzi košický a prešovský vyšší územný celok.

Samozrejme pri všetkej úcte k dielu profesora Lukniša, nemôžeme považovať všetky závery jeho štúdie za nepochybniteľné a nemenné. Vývoj socioekonomických vzťahov v krajine sa neustále mení, rozvoj, či úpadok jednotlivých mestských a hospodárskych centier sa neustále rozvíja. Je pochopiteľné, že keď profesor Lukniš pred vyše 30 rokmi koncipoval svoju štúdiu, zohľadňoval dobové socioekonomické faktory (čomu napovedá i názov jeho článku). Zaujalo nás preto, v ktorých prípadoch sa v 20. storočí prevládajúce, ale i dnešné administratívne členenie najviac odchyľuje od Luknišovho členenia. Ide nám však o také prípady, kde môžeme predpokladať, že prax profesorove závery nepotvrdila, resp. že tieto závery nie je účelné aplikovať v praxi. V administratívnych členeniach Slovenska nenájdeme takmer vôbec zhodu medzi administratívnymi hranicami a Luknišovými hranicami tretieho rádu, oddeľujúcimi jadrové priestory a zázemie. Je to pochopiteľné, pretože ide o kvalitatívne úplne odlišné typy hraníc. Lukniš tieto hranice vymedzil ako hranice medzi jadrom a jeho zázemím, teda sa ich ani nesažal chápať z hľadiska ich rozdeľujúcej funkcie. Samozrejme v praxi tiež zväčša nie je veľmi účelné administratívne oddeľovať jadrové územia od periférií. Tento spôsob sa aplikuje iba v prípade veľkých miest a aglomerácií, čomu sa na Slovensku na úrovni vyšších administratívnych celkov blíži iba Bratislava, prípadne Košice (zatiaľ len v úvahách niektorých politikov). Z hľadiska územného členenia Slovenska snád' najvýraznejšiu odchýlku administratívneho členenia od Luknišovho regionálneho členenia predstavuje oblasť Gemera. Od zániku župného členenia bola oblasť Rožňavy vždy pričleňovaná ku košickému kraju. Napriek tomu ju profesor Lukniš začlenil do juhoslovenského koridorového regiónu. Je zrejmé, že pri jeho rozhodovaní prevládali fyzicko-geografické a zrejme i historické faktory, na základe ktorých tento región nepochybne viac inklinoval k zvyšku juhoslovenského koridorového regiónu. Avšak podľa nášho názoru toto fyzicko-geograficko-historické inklinovanie je do značnej miery negované malou vzdialenosťou od Košíc a naopak značnou k oficiálnemu centru juhoslovenského koridorového regiónu – Banskej Bystrici. A to nehovoríme o súčasnej ekonomickej príťažlivosti a potenciáloch rozvoja spomínaného regiónu. Ekonomická depresia regiónu Juhoslovenskej a Rožňavskej kotliny totiž prirodzene prehľbuje jeho periférne postavenie, pričom sa stalo, že jeho východná časť automaticky gravituje k silnejšiemu a bližšiemu centru – Košiciam.

6. ZÁVER

Ako ukazuje náš príspevok, stále platí, že aplikácia teoretických vedecky podložených poznatkov do praxe je veľmi problematická. Príspevok profesora Lukniša, mimochodom jeden z jeho posledných, ktorý však patrí medzi najviac citované, nie je v tomto ohľade výnimkou. Hoci jeho príspevok *Regionálne členenie Slovenskej socialis-*

tickej republiky z hľadiska jej racionálneho rozvoja mal nepochybne ambíciu prispieť do, v tej dobe režimom potláčanej diskusie o optimálnom členení (a explicitne efektívnom územnosprávnom riadení), postihol ho už naznačený osud. Napriek množstvu ohlasov, napriek tomu, že jeho obsah sa stal základom pri výučbe študentov geografie na vysokých školách, napriek tomu, že sa stal dokonca základnou kostrou pri koncipovaní školských učebníc zemepisu po zmene režimu (Tolmáči et al. 2003.), neodrazil sa príliš v tom najdôležitejšom smere, a síce v reálnej regionalizácii Slovenska, t.j. v jeho administratívnom (územno-správnom) členení. V tomto ohľade sa môžeme stotožniť s J. Barbagom, ktorý tvrdí, že politické a administratívne hranice vymedzujúce určité teritórium sú v podstate jedinými v reálnej krajine presne určenými hranicami v socioeconomickej sfére (in Gurňák et. al. 2005). Týmito hranicami vymedzené politicko-administratívne územia sú tak zároveň jedinými objektívne existujúcimi, presne a jednoznačne vymedzenými územnými entitami. Otázkou teda stále zostáva, prečo sa teoretické poznanie profesora Lukniša nepremietlo do reálu? Odpoveď si môžeme iba domýšľať, ale faktom je, že nebohý profesor Lukniš ako vedec telom i dušou do svojich úvah nezakalkuloval i, ako prax ukazuje, rozhodujúce momenty určujúce reálnu podobu formovania územnosprávneho členenia Slovenska, ktorou boli viac ako pravdepodobne mocensko-politické záujmy. Nepovažujeme za účelné otvárať túto problematiku, ale predsa aspoň jeden najčerstvejší príklad – ako udalosti posledných rokov ukazujú, na Slovensku stačí na obnovenie diskusie (na úrovni parlamentu a vlády) o takej vážnej téme, akou je zásadná zmena územnosprávneho členenia, jeden kompetenčný spor vlády (resp. jej člena) a samosprávnych krajov ohľadom eurofondov. A to sa posledné existujúce územné členenie Slovenska prehuplo sotva na začiatok druhej desaťročnice svojho trvania. Bohužiaľ, iróniou je, že v tunajších pomeroch to znamená, že už onedlho i tak bude (ak bude) druhým najdlhšie existujúcim územnosprávnym členením na Slovensku od roku 1918.

Hoci je možné poukazovať na zrejmu Luknišovu inklináciu k fyzickogeografickým faktorom pri vyčleňovaní regiónov Slovenska, ktorá tak odcudzuje výsledky jeho zistení prevažne socioekonomicky orientovanej praxi, nie je na druhej strane asi namieste viera v tak dynamický socioekonomický vývoj, ktorý by si vyžadoval zmeny územnosprávneho členenia každých cca 10 rokov. Na záver nám tak zostáva dodať, že aj keď Luknišovo dielo neinšpiruje príliš tvorcov administratívneho členenia Slovenska, inšpiruje stále aspoň nás, jeho bádateľov...

Podakovanie

Tento príspevok vznikol v rámci riešenia projektu I/3064/06, ktorému bol udelený finančný príspevok grantovou agentúrou VEGA.

Literatúra

- BELAČÍK, J., LEITMANN, Š., POKORNÝ, O., KUDĚJ, F., MOSTECKÁ, I., BOKES, F., ROUBÍK, F. (1965): Správní členení Československa koncem roku 1920. In *Atlas československých dějin*. Ústřední správa geodézie a kartografie, Praha
- BEZÁK, A. (1996): Vývoj predstáv o regionálnom členení Slovenska, In: *Luknišov zborník 2*, Bratislava, s. 19-27
- BEZÁK, A. (1998): Regionálna štruktúra a nové kraje na Slovensku, In: *Geografie, 10*, Pedagogická fakulta Masarykovy University v Brně

- GURŇÁK, D. (2000): Fenomén stability hraníc vo vývoji administratívneho členenia Slovenska, In: Drgoňa, V. ed. 2000: *Geografické štúdie* 7, Univ. Konštantína Filozofa, Nitra, s. 83-88, ISBN 80-8050-349-4
- GURŇÁK, D. (2002): Stabilita administratívneho členenia územia Slovenska v 20. storočí, In: Dubcová A., Kramáreková H. ed. 2002. *Geografické informácie 7 – I. diel.*, Univ. Konštantína Filozofa, Fakulta prírodných a humanitných vied, Katedra geografie, Nitra, s. 80-87, ISBN 80-8050-542-X
- KOREC, P., LAUKO, V., TOLMÁČI, L., ZUBRICZKÝ, G., MIČIETOVÁ, E. (1997): *Kraje a okresy Slovenska. Nové administratívne členenie*. Q111, Bratislava, pp. 392. ISBN 80-85401-58-4
- LUKNIŠ, M. (1985) Regionálne členenie Slovenskej socialistickej republiky z hľadiska jej racionálneho rozvoja. *Geografický časopis*, Vol. 37, No 2-3, 137.
- TOLMÁČI L., LAUKO, V., NOGOVÁ, M., TOLMÁČIOVÁ, T. (2003): *Zemepis* 8. 3. vydanie. Bratislava : OG – Vydavateľstvo Poľana, 2003. 120. ISBN 80-89002-76-5
- ŽUDEL, J. (1980a): Územná organizácia v r. 1867-1922, *Atlas SSR*, SAV, Bratislava, s. 121
- ŽUDEL, J. (1980b): Župy v r. 1923-1928, *Atlas SSR*, SAV, Bratislava, s. 121
- ŽUDEL, J. (1980c): Správne členenie v r. 1938-1940, *Atlas SSR*, SAV, Bratislava, s. 124
- ŽUDEL, J. (1980d): Správne členenie v r. 1949-1960, *Atlas SSR*, SAV, Bratislava, s. 124

The Lukniš regional division and stability of administrative division of Slovakia during the 20th century

Summary

The aim of the study is comparison of the stability the territorial-administrative division of Slovakia in 1919 – 2005 with the Lukniš regional division of Slovakia (1985). 6 main models of the territorial-administrative division were changed in Slovakia in the XX. Century. Therefore we designed at first the stability and the topicality of the administrative borders as well as predominant facility of the single regions to the concrete large administrative unites (LAU). The comparison showed the main coincidence of the 2 division of the Slovakia. The Lukniš regional division in the west and south part of the Slovakia are almost identical with the predominant administrative division. On the other hand the Trenčín large administrative unit does not corresponds with the Lukniš division at all. As well contemporary two administrative regions (Košický kraj, Prešovský kraj) in the east of Slovakia are longitudinal broaden out to the prejudice of the Down Spiš, which constitutes parts of north Slovakian corridors regions by Lukniš. There are big differences in the traditional Gemer region. The territory of the Rožňava was after end of the county organization all the time annexed to the Košice LAU, while prof. Lukniš joined it to his south corridors region. As a relevant cause of the disagreements of the two compared division we see the fact, that prof. Lukniš came out by his division out of the objective scientific facts, while the territorial-administrative divisions mirror in the great deal of the governmental-political interests.